

Сергеева Н. В.

кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри дизайну, Черкаський державний
технологічний університет

ШРИФТ В ДИЗАЙНІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА: АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ ПРОБЛЕМИ

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблемних питань функціонування та сприйняття шрифту в сучасному міському середовищі, пов'язаних з використанням різних матеріалів-носіїв візуальної графіки та з технологіями її виконання.

Ключові слова: шрифт, шрифтовий дизайн, візуально-графічні тексти, міське середовище.

Аннотация. Сергеева Н.В. Шрифт в дизайне городской среды: аспекты рассмотрения проблемы. Статья посвящена анализу проблемных вопросов функционирования и восприятия шрифта в современной городской среде, связанных с использованием различных материалов-носителей визуальной графики и с технологиями её исполнения.

Ключевые слова: шрифт, шрифтовой дизайн, визуально-графические тексты, городская среда.

The summary. Sergeeva N.V. Font in the design city environment: consideration the aspects of this problem. An article is devoted to the analysis of problematic issues and the functioning of font perception in the modern city environment, associated with using various carrier materials of visual design and technology implementation.

Key words: font, font design, visual-graphic texts, city environment.

Постановка проблеми. Однією з причин швидкої зміни вигляду міського середовища є все більш очевидна тенденція до глобальної багатофункціональності в організації благоустрою просторів міста. Так, міське середовище — це і місце життєдіяльності та взаємодії різних груп населення, і сфера функціонування багатьох економічних, політичних, соціальних і культурних процесів суспільства, і, зрештою, місце формування певного емоційно-образного уявлення людини. У сукупності — все це і становить той визначальний потужний контекст, який необхідно враховувати в процесі створення середовищних об'єктів фахівцями галузі архітектури, графіки, промислового та ландшафтного дизайну. Сучасна ж практика такого складного та специфічного у своїй багатоконпонентній природі виду художньо-проектної діяльності як графічний міський дизайн, збільшення ролі інформаційно-комунікативних технологій у процесах виробництва знань та культурних цінностей призводить до викривлення відчуття та сприйняття середовища міста, розуміння елементарних принципів його гармонізації. Медіатизація архітектури й урбаністичного простору, визначаючи нову властивість міської тканини, потребує переосмислення взаємовпливу традиційного та інноваційного в складових-елементах предметно-просторового оточення, дослідження особливостей функціонування усталених видів дизайн-діяльності в нових умовах.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження проведено в межах плану науково-дослідної роботи кафедри дизайну Черкаського державного технологічного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій виявляє стурбованість змінами типологічних, архітектурно-просторових та сутнісних характеристик взаємодії середовища міста з новітніми інформаційно-комунікативними технологіями; переосмисленням функціонування громадського простору за умов парадигматичних змін глобалізованого світу [1]. В цьому контексті важливим є вивчення історичного підґрунтя сучасних тенденцій синтезу архітектури, пластичних і зображувальних мистецтв, предметного формотворення [2]. Під приціл розгляду потрапляють й питання детерменування та артикуляції проблем формування національної системи візуального проектування взагалі та суттєвої прогалини в дослідженні проблем пошуку підходу щодо ефективного проектування графічного дизайн-продукту як комунікації [3]. Заслужують на увагу наукові висновки з дослідження закономірностей формотворення нового вигляду міста в контексті впливу інформаційно-медійного феномену. Зокрема, висувається гіпотеза відносно інформаційної функції зображень, знаків та тексту в структурі архітектурного об'єкту, які з давніх часів впливаючи на формування вигляду міста й відбиваючи соціальні, ідеологічні, навігаційні, комерційні завдання розвитку суспільства, приймають активну участь у зміні як архітектурного об'єкту, так і всього образу міста, на сучасному етапі

Надійшла до редакції 05.04.2011

виходу у відкритий міський простір формують новий архітектурний феномен — візуальне інформаційно-комунікаційне поле міста. [4]. Що ж стосується проблем такої важливої складової візуально-графічної мови громадського міського середовища як шрифт і його функціонування в новітніх умовах, то вони, на сьогоднішній день, майже залишені поза увагою науковців. Проте, деякі спроби аналізу реалій сучасної практики шрифтового дизайну в місті все ж таки є, але вони не стосуються комплексного розгляду проблем даної галузі, а лише відбивають певні особливості її стану [5], [6].

З чого **мега даної роботи** полягатиме у виявленні та узагальненні найбільш важливих аспектів проектно-художньої діяльності щодо функціонування шрифту в сучасному міському середовищі, які у своїй сукупності сформують розуміння проблеми.

Виклад основного матеріалу. Шрифтовий дизайн як художнє проектування шрифту, включаючи розробку способів та прийомів створення шрифтових композицій, давно вже вийшов за межі книжкової, газетно-журнальної чи промислової графіки. Його активний розвиток маємо можливість спостерігати у системах візуальних комунікацій, графіці міста чи природного ландшафту [7]. Так, ще у 20-ті роки минулого століття традиційний декор архітектурних деталей був замінений радянськими конструктивістами та західноєвропейськими функціоналістами на шрифтові композиції. У якості складової частини загальної композиції, архітектоніки та пластики фасаду будівлі, виконуючи художньо-декоративну роль, вони несли й самостійне функціональне та змістовне навантаження (проект будівлі Московського відділення газети „Ленинградская правда”, будівля видавництва „Известия”, шрифтова композиція на будівлі Баухаузу в Дессау). Окрім цього, з 1918 року Ленінський план монументальної пропаганди про необхідність розташування у різних місцях на підірних стінках чи окремих спорудах коротких, але виразних написів, які містили б довготривалі принципи та лозунги марксизму, надалі на тривалий час визначив діяльність архітекторів та художників у місті як за змістом, так і за формою [2]. Трохи згодом, з другої половини 20-х, вже здобутки виставкового дизайну були перенесені на простори площ та вулиць. Обнажені до голої конструкції шрифти-гротески разом із принципами модерністської типографіки вибудували корпус візуально-комунікативної парадигми ХХ століття: структурність, конструктивність, раціональність, системність, проектність, концептуальність впорядкованість, логічність, осмисленість, об’єктивність, модульність [9]. Надалі, поява таких художньо-стильових течій, як оп-арт та кінетичне мистецтво, бум неонові реклами та супер-графіки сприяли розвитку тенденцій медіатизації міського середовища.

У якості одного з головних інструментів сучасної візуально-графічної комунікації, шрифт допомагає реалізовувати управлінську, інформативну та фактичну функції в громадському міському просторі. Будучи важливою складовою візуального середовища,

шрифтовий дизайн займається створенням візуально-графічних текстів та широко користується візуально-графічною мовою — системою умовних графічних зображень, знаків, символів, яка призначена для передачі спеціальної інформації від орієнтації, сигналів небезпеки до об’єктів реклами. Так, шрифт в середовищі міста представлений різноманітними вказівниками, табличками, вивісками, афішами, рекламними плакатами, відеопанелями тощо, численні різнорозмірні форми яких розташовані на всіх рівнях міської забудови.

Аналізуючи носії візуально-графічних текстів, бачимо широкий спектр ознаменованих останніми технологічними досягненнями найсучасніших матеріалів, які практично витіснили до недавнього часу традиційні у виготовленні подібних об’єктів метал, фанеру, папір чи тканину. Сьогодні майже кожне рекламне підприємство пропонує виробництво з використанням пластиків (акрил, оргскло, полікарбонат, прозорий чи спінений листовий ПВХ, сотовий пропилен), вінілових баннерних, тентових чи онінгових тканин, вінілових світловідбиваючих, світлопровідних чи флуоресцентних плівок, магнітного вінілу, спіненого поліуретану тощо. Метали представлені, головним чином, листовим фарбованим чи анодованим алюмінієм та листовою оцинкованою сталлю й використовуються, здебільшого, як основа для самоклеючих плівок, магнітного вінілу тощо. Невід’ємною складовою вирішення такої сучасної дизайн-продукції міської графіки є заплановане освітлення у вигляді спеціального локального підсвічування, світлодіодів чи неону. Окрему категорію інформаційних середовищних об’єктів становлять світлодіодні екрани та мультимедійні панелі. Завдяки поєднанню значного робочого розміру площини, особливостей динаміки графічних зображень та звуку, можливості останніх виходять далеко за межі потужності впливу будь-якого іншого об’єкту представлення інформації і відносяться вже зовсім до іншого пласту — екранної культури. Картину перерахованого вище різнобарв’я матеріалізованих носіїв інформації у міському середовищі доповнюють розклеєні віддруковані аркуші афіш та оголошень, зразки акцидентної, ручної, плакатної чи трафаретної графіки, „вуличних” написів на будь-яких мінімально придатних для цього поверхнях (рис. 1-8).

Безумовно, поява більшості з сучасних матеріалів сприяла значному скороченню трудоемкості виробництва та покращенню деяких технічних характеристик об’єктів представлення інформації, але, разом з тим, й зумовила тенденцію суттєвого зниження вимог щодо підготовки кваліфікованого персоналу. Аналогічною є ситуація й з стадією розробки дизайн-проекту — відносна легкість роботи в графічних комп’ютерних програмах разом зі стрімким оновленням цифрових технологій зробили можливим, взагалі, ігнорувати професійний досвід дизайнера. Знання з типографіки як основного методу роботи з експозицією графічних форм, врахування особливостей контексту в процесі проектування візуально-

1)

2)

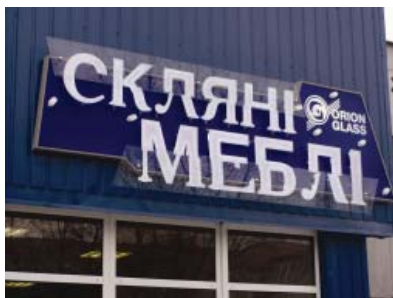
3)

4)

5)

6)

7)

8)

Рис. 1-8. Приклади використання різних матеріалів-носіїв візуально-графічних текстів у громадському середовищі (м. Черкаси)

Рис. 9. Дороговказ у міжнародному університетському містечку (Париж)

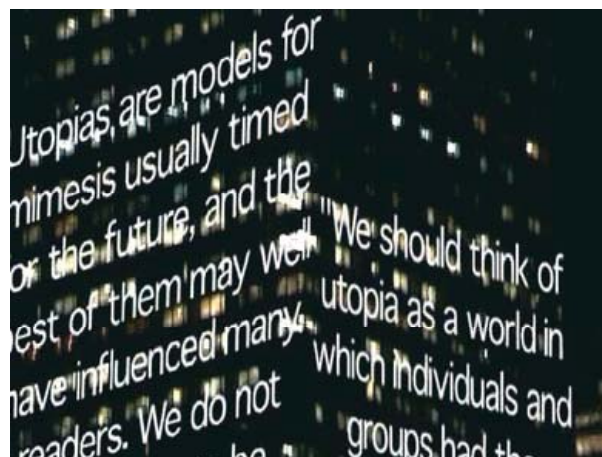

Рис. 10. Проект „Урбаністична Мультимедійна Утопія”, О.Чепелик, 2002 р

графічного повідомлення та його матеріалізації виявилися практично не затребуваними. Разом з втраченою культурою роботи зі шрифтом втрачається (чи видозмінюється) культура його „споживання”. Відсутність же чіткої державної політики та естетично-етичного контролю за розвитком галузі міського графічного дизайну значно ускладнює наявний стан справ та викликає великі сумніви щодо можливості людської здатності психофізіологічного сприйняття такої кількості оптичних вражень. Не вдаючись в подробиці економічних, соціальних та концептуально-філософських обґрунтувань причин організації подібного візуального „постмодерністського” простору, зауважимо, що, окрім заниження загального рівня естетичних та образотвірних суспільних запитів, сформувалося ціле покоління молодих людей, для яких він став не лише природним, а й цілком прийнятним середовищем життєдіяльності.

З огляду на враження певної безвихідності окресленої ситуації, варто звернутися до втраченого досвіду вирішення подібних питань 25-30-річної давнини, коли проблема взаємодії графіки та міста піднімалась на рівень фахових дискусій всесоюзного масштабу розгляду. У якості яскравого прикладу наведемо висвітлене в журналі „Технічна естетика” проведення „Круглого столу”, головною метою якого було визначення першочергових завдань міської графіки та обмін думками про шляхи їх практичної реалізації [8]. У обговоренні приймали участь відомі теоретики та практики дизайну й архітектури: І.Н. Воскресенський, О.В. Черневіч, І.А. Добріцина, В.Б. Устин, А.В. Єфімов, А.П. Єрмолаєв, В.Г. Кричевський, К.Н. Калайда, Ю.Я. Герчук, В.Ф. Павлов, Г. Грігайтене, А. Скієзгілас та інші; представники керівних посад галузі міського графічного дизайну різних регіонів великої держави. В даному випадку, викликає повагу професійна стурбованість функціонуванням та сприйняттям шрифту, яка охоплювала наступні питання:

- визначення пріоритетності видів міської інформації (орієнтація, інформування, реклама) та тих систем візуальних комунікацій, які доцільно зробити типовими;
- проблема стильової єдності в контексті створення генеральних схем рекламно-інформаційного оформлення міста;
- взаємозв'язок вибору характеру шрифту та його кольору, асоціацій, які вони викликають, зі змістом повідомлення;
- взаємозв'язок вибору характеру шрифту з архітектурним, міським тлом й іншими умовами безпосереднього розташування;
- ергономічні та фізіологічні особливості сприйняття шрифту в умовах міста (читаємість шрифту на різних формах та з різних положень глядача, розбірливість рельєфних літер, врахування особливостей сприйняття шрифту при штучному освітленні, залежність вибору того чи іншого шрифту, його розмірів від кольору, насиченості та можливості тла світитися, використання колірних кодів шрифту);

- взаємозв'язок розмірів, технології, якості виробництва носія-основи з композицією, візуальною вагою та характером шрифту;
- вирішення проблеми підготовки фахівців-шрифтовиків для галузі міської графіки (розробка поглибленого курсу з дисципліни „Міський графічний дизайн”, відкриття шкіл для бажаючих опанувати шрифтові роботи та культуру шрифту (за прикладом Естонії), турбота про масову „графічну” освіту з метою розвитку розуміння мови зорових форм та можливості її використання широким колом людей.

Так, виявляючи складну та суперечливу картину графічного дизайну в місті, були озвучені конкретні пропозиції, направлені не лише на покращення тих чи інших елементів міської графіки, окреслення напрямів майбутньої роботи, а й на формування єдиної політики у даній галузі. Окреслені проблемні питання шрифтового дизайну міського середовища не лише не втратили своєї актуальності, а й набули додаткової важливості розгляду в умовах сьогодення. Співвіднесення досвіду традицій з стрімким розвитком візуально-комунікативних технологій, властивостями нових матеріалів сприятиме, можливо, виявленню нових виразних якостей шрифту (рис.9,10).

Висновки. Кожне з окреслених проблемних питань потребує власного поглибленого вивчення та гідне стати окремою темою наступних наукових досліджень, на що й може бути скерований подальший напрямок роботи.

Література:

1. Челпек О.В. Взаємодія архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій, або Мультимедійна утопія / О.В. Челпек; Ін-т проблем сучас. мист-ва Акад. мист. України. – К.: Хімджест, 2009. – 272 с.
2. Михайлов С.М. Дизайн городской среды как вид синтетической деятельности. Исторический аспект <http://design-review.net/index.php?show=articles&year=2009&number=1>
3. Иванов В.В. Роль дизайна в создании брендов / В.В. Иванов // Материалы научно-практической конференции «Проблемы дизайна в социальном контексте современности»: сборник научных статей. – Ставрополь: СевКавГТУ, 2010 – С. 86-98.
4. Ахмедова Л.С. Особенности трансформации визуального информационно-коммуникативного поля города / Дисс. ... канд архитектуры / Л.С. Ахмедова – Самара, 2009. – 153 с.
5. Зимберглейт М.А., Токарь О.В. Распознавание образов шрифтового дизайна городских вывесок / М.А. Зимберглейт, О.В. Токарь // Материалы научно-практической конференции «Проблемы дизайна в социальном контексте современности»: сборник научных статей. – Ставрополь: СевКавГТУ, 2010 – С. 181-195.
6. Ефимов В. Шрифт и город / <http://kak.ru/columns/type/a1272>
7. Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник / Г.Б. Минервин, В.Т. Шимко, А.В. Ефимов и др.: Под общей редакцией Г.Б. Минервина и В.Т. Шимко. – М.: «Архитектура-С», 2004. – 288 с.
8. Круглый стол: Графика в городе // Техническая эстетика. – 1986. – № 2. – С. 11-29.
9. Серов С. Парадигмы графического дизайна (Харьковская лекция) / http://design-kharkov.org/wp-content/uploads/serov_paradigmy_gd1.pdf